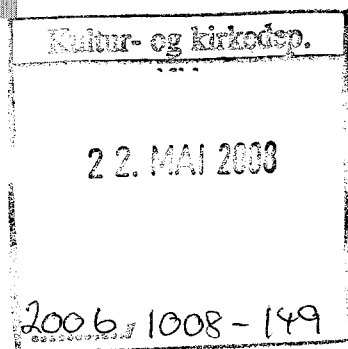

Museumsveien 10
N-0287 Oslo
Telefon (+47) 22 12 37 00
Fax (+47) 22 12 37 77
e-post: post@norskfolkemuseum.no
Bankgiro 1600.42.53837
Postgiro 0808.51.39852
NO 970010815 MVA

KKD
Christine Hamnen
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Bygdøy: 20.05.2008
Journal nr.: 0489/08

Vår ref.: TP:2212 3663
Deres ref.: 2006/01008 KU/KU2 - CHA/mmt

Vern av immateriell kulturarv

Norsk Folkemuseum har fra starten av lagt vekt på innsamling og dokumentasjon av materiell og immateriell kulturarv. De immaterielle aspektene ved kulturarven er viktige i vår formidlingsvirksomhet. Museet ser positivt på at konvensjonen om immateriell kulturarv er ratifisert og den prosessen KKD nå fører. Vi merker oss at behovet for lister er et delmål og at hovedperspektivet er kunnskap i utøvelse. Arbeidet som nå iverksettes med henhold på lister og registreringer må forene både individer og institusjoner gjennom å skape noen klare strukturer. Målet må være å systematisk tilrettelegge for å dyrke immateriell kulturarv, som jo bare kan eksistere gjennom individer; om de befinner seg innenfor eller utenfor institusjoner i sin utøvelse. Da KKD inviterer til rådslagning forsøker vi å svare konkret, men kort på spørsmålene, og å integrere noen svar på spørsmål som enda ikke er stilt.

Spørsmål 1: Implementering.

Overordna må KKD ha ansvaret for fortegnelsene og den strukturelle og økonomiske tilretteleggingen for vern av den immaterielle kulturarven. Museene bør ha et forvaltningsansvar innenfor sine kjerneområder, både mht dokumentasjon, opplæring og tilrettelegging for utøvelse. Innen museenes kjerneområder bør dette forvaltes gjennom faste stillinger. Implementeringen av konvensjonen er imidlertid et prioriterings spørsmål, både internt i det enkelte museum og ikke minst fra KKD's side.

Konvensjonen blir ikke implementert gjennom opprettelsen av lister, men gjennom å dyrke både individer og institusjoner. Fortegnelsene skal lages "for å kartlegge med sikte på vern" (Artikkel 12). Selve vernet skjer ved å *tilrettelegge for og støtte jevn utøvelse inkl. egenutvikling og ved støtte til personlig opplæring*, uansett om dette skjer innenfor eller utenfor faste institusjoner. Det er individet som er kunnskapsbærer av den immaterielle kulturen. Listene *kan bli* et godt forvaltningsverktøy som setter en i stand til å *prioritere*, hvis listene er representative og inneholder de viktigste utøverne. For å få til dette må det være attraktivt å stå på listene; det må innebære at en får ekstra gode betingelser så en kan være en aktiv utøver.

En rekke ulike typer institusjoner må prioritere å fokusere på immateriell kulturarv. For mange museer er dette et forvaltningsmål. For å oppnå målene (både på institusjonsnivå og individnivå) trengs det imidlertid mer ressurser. Et "kulturarvfond for det immaterielle" (jfr. Kulturminnefondet) kan være et godt startsted. For å søke midler fra fondet bør det være en

forutsetning at en står på en liste, som individ med kunnskap, eller evt. som institusjon med et uttalt (selvpålagt og godkjent) forvaltningsansvar. Det er viktig at også institusjoner kan søke midler her da Kulturrådets midler ikke lenger er tilgjengelig for museene og at kunnskap *i* handling har lav status innen kulturforskningen. Tildeling bør skje etter en åpen, administrativ og faglig bedømming innenfor fagmiljøene.

Finansieringsmuligheter gjennom ” immateriell kulturarv-fond”: IMKA-fondet

Individer innenfor eller utenfor institusjoner:

- Utøvelsesstipender (fast kulturlønn (jfr kunstnerlønn), gjerne åremålsperiode med forlengelsesmuligheter). Krav til produksjon og krav til formidling og villighet til å opplære andre i perioder. Midlene kan gå til individer med eller uten institusjonstilknytning, men krever en institusjonell oppfølging og kvalitetskontroll.
- Midler etter spesiell søknad til utøvelsesprosjekter/ egenlæring/ fordypning i kortere perioder.
- Midler etter spesiell søknad for grunnopplæring av enkeltpersoner eller grupper.

Felt/ større kulturelle fellesskap:

- Midler til drifting av institusjoner som har et forvaltningsansvar.
- Midler til kunnskapsutvikling innen et felt. Forsknings- og utviklingsprosjekter drevet av individer, institusjoner eller nettverk hvor kunnskap *i* handling dyrkes.
- I særtilfeller; midler til gjenopplivning (I.2.3)
- I særtilfeller; midler til forskning *om* kunnskapsfeltet.
- I særtilfeller; strukturmidler til nettverk/ møteplasser osv.

Dette samsvarer i stor grad med vernetiltakene som framheves i Artikkel 13

Spørsmål 2: Samordning.

Arbeidet med immateriell kulturarv krever samordning både fordi det skal oppnås oversikt i et komplekst felt og fordi det må gjennomføres prioriteringer, på tvers mellom ulike fagfelt og miljøer. Her vil ulike fag- og interesseområder fort stå opp mot hverandre for å få ressurser til sine felt; ulike miljøer vil konkurrere. Det er en fordel med en nøytral og sentral koordineringsenhet som ikke har for sterke interesser fra før, gjerne KKD (Artikkel 13.b). For å få listene til å fungere bør innsamlingsarbeidet settes ut til lokale og nasjonale ekspertmiljøer. Om arbeidet med listene desentraliseres ut fra geografi eller ut fra fagfelt vil det uansett være opp til utøverne å velge å stå på lista. Hvis det følger muligheter og ressurser med å stå på lista vil utøverne selv være motivert.

Den overordna driften av lister og systemer bør være sentralisert, og kan drives av KKD eller gjennom en underleverandør. Hvis ABM-utvikling eller en tilsvarende organisasjon ender opp med driftsansvaret og oppfølgingen bør det kanskje etableres en ny seksjon som kan arbeide selvstendig fra de andre feltene. Ved tematisk inndeling vil Bunad og folkedraktrådet (Valdresmusea AS), Rådet for folkemusikk og folkedans (NTNU) og Norsk handverksutvikling (NHU-Maihaugen) være selvsagte enheter for å drive nasjonale fortegnelse innenfor egne fagfelt. NHU har erfaring fra sitt håndverksregister, og de har dyp innsikt i problematikken rundt det å holde flytende kunnskap i live. Andre museer kan ha tilsvarende roller innen sine spesielle fagfelt, ut fra tema, geografi og ansvarsfelt, sin plass i det nasjonale museumsnettverket og konsolidering.

Det er vesentlig å se de materielle og immaterielle kulturaspektene som tett samhørende. I kulturarvsammenheng vil museene stå i en særstilling. Vi har store samlinger og kan tilrettelegge for brukergrupper og selv være en pådriver i å skape forbindelse mellom de to kulturaspektene. For å tilrettelegge for høyere kvalitet på arbeidet trengs det et faglig overordna miljø. Museene kan også utgjøre et viktig ledd her for å følge opp Artikkel 13.c og 13.d.iii; behovet for å dokumentere og forske på den immaterielle kulturarven.

Museenes forvaltningsansvar og formidlingsansvar er viktig. Norsk Folkemuseums samlinger og vår rolle som tilrettelegger ovenfor frivillige miljøer og publikum har betydning både i nasjonal og lokal sammenheng. Norsk etnologisk granskning (NEG) dokumenterer hvordan folk forholder seg til og bruker sin materielle og immaterielle kultur. Her kommer ofte hverdagskulturen i fokus, eller det gjøres innsamlingsarbeid for andre museer eller forskere. Dokumentasjonsaspektet er viktig når det gjelder vern av kulturarv da vernet i stor grad ligger i å sikre kunnskap og ikke bare å reprodusere selve uttrykket.

Spørsmål 3: Hvilke kulturytringer som skal med i fortegnelsene jfr artikkel 12.

Å definere hvilken del av den immaterielle kulturarven som er verneverdig, eller presisere hvem som har definisjonsmakta, er et viktig prioriteringsverktøy. Listene kan skapes ovenifra, lages av grasrota, eller gjennom en kombinasjon. Det kan også skapes et hierarki av ulike lister.

KKD viser til et utdrag av definisjonen. Norsk Folkemuseum vil benytte anledningen til å påpeke at utdraget blir misvisende. Selve definisjonen av immateriell kulturarv viser til både hva som er immateriell kultur og hva som er arv. I prioriteringssammenheng vil det fungere dårlig å sortere kultur ut fra om det er immaterielt eller ikke. Det immaterielle og det materielle er alltid avhengig av hverandres kontekst.

Begrepet immateriell kultur fungerer som en ”hygienefaktor”: Det er noe som enten er det tilstede, eller som ikke er tilstede. Det gir ingen analytisk styrke. I prioriteringssammenheng og i valg situasjoner er det andre kriterier som må virke. Skal prioriteringer foregå ut fra viktighet, størrelse, hvor unikt det er? Skal det vernes fordi det er utdøende eller fordi det fremdeles er livskraftig? Kvalitet og dybde i kunnskapen er gode, men vanskelige sorteringskriterier. KKD presiserer også at kulturytringene skal være levende. Verneverdigheten kan derimot gjerne komme av at ytringen er truet og trenger et aktivt vern eller en ekstern stimulering. Konvensjonen presiserer sågar at den inkluderer gjenoppliving (revitalization) av ulike deler av kulturarven innenfor sitt vernebegrep.

Dybden av *arven* er et vesentlig kriterium som har vært lite omtalt så langt fra KKD. I konvensjonens definisjon I.2.1 presiseres dette gjennom formuleringen *fra generasjon til generasjon*. Arv-begrepet må fungere som et vesentlig kriterium når en skal skille mellom verneverdige og -uverdige kulturer, mht om de tildeles resurser. Arv i denne sammenheng må forstås som noe med stor dybde, og ikke en enkelt overlevering mellom to individer eller grupper; men snarere lange historiske linjer.

Prioriteringsvilje er en nødvendighet hvis det skal være en sammenheng mellom listene (artikkel 12) og tiltakene for vern (i artikkel 13). Tiltakene kan imidlertid gjennomføres uten lister og uten prioriteringer. Støtte må uansett gis direkte til individer og ut fra et søknadssystem.

Systemet med lister kan bli et godt forvaltningsgrep men det er ingen selvsagt løsning som utpeker seg. Listene kan være inkluderende, elitistiske eller fungere som superlister. Poenget er imidlertid at listene må prioritere eller skille mellom ulike nivåer hvis listene skal ha noen reell effekt. Uten et slikt grep får inkluderende lister neppe noen reell betydning og effekt mht vern og forvaltning.

Inkluderende lister: Det er et greit prinsipp at lista ikke er autoritativ; det kan være opp til den enkelte å velge å stå på lista. På denne måten kan en få med en rekke utøvere som kanskje ikke burde nå opp med hensyn til innhold, kvalitet og dybde. Men hvem skal så bedømme de ulike ytringenes egnethet? Dette er et problem innenfor mange tradisjoner. Det kan være opp til den enkelte utøver å definere inn eller ut sine egne ytringer, men den bedømmingen må alltid skje ut fra ens egne (traderte) kriterier. Samtidig foregår det hele tiden en bedømming fra utsiden; om

tradisjonen holder mål. Det er ofte en økonomisk vurdering av et marked, et lokalmiljø, et laug eller et organ som kan stå for denne typen bedømming.

Elitistiske eller konservative lister: Denne løsningen krever at individene og institusjonene er plukket ut fra oven eller anbefalt av noen som allerede er på lista. Her tar en problemene i forkant.

Superlister: En nasjonal liste over haste-saker bør opprettes, for å få en høyere prioritering. Her kan en gå ut over de lokale miljøenes egne ønsker og prioritere felt en ser som særs viktige i nasjonal eller lokal målestokk. En slik liste vil ha stor betydning i forvaltning av immateriell kulturarv, men vil forhåpentligvis skape debatt og oppmerksomhet.

Spørsmål 4: Detaljeringsnivå.

Det kan gjerne være ulike detaljeringsnivåer på ulike lister; ut fra geografi og typer. Som regel må det presiseres ned på individnivå, da det er snakk om truede uttrykkformer. For mer allmennkulturelle felt, eller når det er sterke, profesjonelle forvaltere kan det være tilstrekkelig å føre lister på institusjonsnivå.

Norsk Folkemuseum ser fram til fortsettelsen fra KKD's side, både mht konkrete lister og spesifikk tilrettelegging for vern av den immaterielle kulturarven.

Med vennlig hilsen
for Norsk Folkemuseum

Inger Jensen
sjefskonservator

Terje Planke, dr.art
førstekonservator